

Skötselplan för ÖMT

1 Inledning

Östra Märsöns Tomtägareförening (ÖMT) äger den allmänningssmark, som omger medlemmarnas fastigheter. Hela området yta uppgår till ca 72 ha, varav ca 40 ha är tomtplatsmark. För förvaltningen svarar styrelsen enligt föreningens stadgar, som i §2 c) säger att föreningen har att särskilt ”främja åtgärder till skydd för områdets natur”. Sedan föreningen bildades 1975 har landskapsvärden skötts av medlemmarna på så kallade städdagar. När mer omfattande insatser krävts, t ex trädfällning, har entreprenörer anlåtts. Senast under vintern 2011/12 genomfördes avverkning och röjning i stora delar av området, som upplevts som igenvuxna och otillgängliga. Nu vill styrelsen gå vidare med åtgärder som ökar tillgängligheten ytterligare och samtidigt lyfta fram de kultur- och naturvärden som finns i området. På årsmötet 2013 framställde medlemmarna önskemål om strövstigar och rastplatser, vilket också ska beaktas.

För att skapa kontinuitet och långsiktighet i skötseln av allmänningssmarken behöver vi en plan, som dels beskriver områdets olika natur- och kulturvärden och dels anger vilka åtgärder och resurser som krävs samt hur arbetet ska bedrivas.

Markanvändningen i ett historiskt perspektiv

Föreningens mark omfattar många olika naturtyper och historiska lämningar. De äldsta beläggen för bebyggelse på Märsön är fornlämningar. Mitt i området ligger ett gravfält med cirka 40 fornlämningar. Gravfältet användes under äldre järnåldern (500 f Kr-500 e Kr). Det stora röset kan vara äldre, från bronsåldern (1500-500 f Kr). De äldsta lantmäterikartorna över Märsön är från 1700-talet och berättar att terrängen mestadels var oländig med skog och berg och användes som betesmark. Endast en liten del var uppodlad genom två torp med dagsverksskyldighet till Hjulsta Säteri samt ett fiskartorp. Under 1800-talet utökades åkerbruket och vid laga skiftet 1848 bildades ett hemman på Märsön (nu Abborrhägen 5-7), genom utflyttning av en gård i Bärby by. Under 1900-talet fick Märsön vägförbindelse till fastlandet med bro till Aspö samt färjeförbindelse och senare bro norrut till Hjulsta. Östra Märsöns tomtområde etablerades 1969.

Målsättning för skötselplanen

Målet för skötseln av föreningens naturområden är att skapa miljöer med stort värde för alla besökare på vårt område. Det ska vara möjligt att röra sig i naturen och uppleva de natur- och kulturvärden, som finns i våra marker. Inom ramen för planen ska området skötas och vidareutvecklas så att dessa värden består.

Den första versionen, dvs detta dokument, är tänkt att vara utgångspunkt för att ta in idéer, synpunkter och förslag till förbättringar från medlemmarna.

Detta dokument ska

- beskriva föreningens naturområden så att medlemmarna får veta vad som finns och vad som är särskilt intressant att besöka
- vara underlag för planering av skötsel samt prioritering av åtgärder
- vara underlag för beslut om ansvarsfördelning för skötseln av de olika delområdena

2 Beskrivning av områdets natur- och kulturvärden

Landskapet i sig är en källa till information om den historiska bakgrunden till dagens landskap. Spår av den äldre bebyggelsen kan ännu iakttas av den uppmärksamma vandraren.

Gravfältet vid Gäddvägen, som redan nämnts, är den mest värdefulla lämningen i området. Röjningsrösen, som troligen kommit till vid stenröjning av åkermark under 1800-talet, finns på många ställen. I igenväxningsområdet väster om Abborrhvågen finns en ca 50 m lång stenmursliknande formation av oklart ursprung. Under en promenad längs med den södra stranden mellan Braxbadet och Gäddvägsbryggan kan man fascineras av inte bara mängden sten i slutningen utan också de olika färgerna hos stenarna, vilket skulle kunna säga något om den geologiska bakgrunden.

Floran i området är relativt artfattig. Det torde ha sin förklaring i att marken varit mindre uppodlad. Ängs- och betesmarkerna, som är viktiga lokaler för många örter, är sedan länge övergivna. Dock kan det finnas fröbanker kvar i jorden. Stor blåklocka är en av de växter som sist försvinner från odlingsmarken, men den kan iakttas på många platser.

Faunan utgörs framför allt av ett rikt fågelliv – sjöfågel, rovfågel och många småfågelarter. Det finns rådjur, räv, lo (?), bäver, vildsvin (?), grävling, ekorrar, ormar, insekter

Flora och fauna samt fornlämningar(Inventering)

Allmänningsmarken har delats in i 18 områden med olika karaktär. (Karta) Dessa områden skulle kunna utgöra skötselområden i skötselplanen. *Beskrivningen behöver kompletteras med ytterligare inventeringar av våra medlemmar*

1. Litet skogsparti mot Ängsbergas och Märsöviks mark
Enstaka lövträd och barrträd. Slyppslag av asp efter röjning 2011. Blåsippor och vitsippor. Ett fint odlingsröse nära åkerhörnet.
2. Åkerholmen
Några stora ekar, äppelträd. Berg i dagen. Flera mindre röjningsrösen. Kraftigt igenvuxet, omges av mestadels slån. Skydd för rådjuren.
3. Alsumpskogen.
Västra delen gallrad 2011, vilket ger viss genomsikt mot vattnet. Östra delen, som är lägre med delvis stående vatten, är tätvuxen (lämnades vid gallringen 2011, eftersom marken inte bar då). Huvudsakligen al men i den västra delen även ask och ek. Hägg och sälg. Några stora almar har dött under vintern 2012/13.
I västra delen i gränsen mot Märsöudd (tidigare Märsögård) finns ett ”stentorg”, en stor yta täckt med runda stenar som även går in på Märsöudds mark, och i gränsen mot åkermarken finns rester av en stenmur, troligen anlagd som invallning mot sjön.
Det finns också spår av ett gammalt dike och en gammal väg. Det kan vara lämning efter en stig som återfinns på äldre kartor.
4. Strandängen (igenväxande)
Gräsbevuxen, bitvis kraftiga tuvor. Slån växer in från sidorna. Mot sjön först vass och sedan albuskar, som tidigare röjts, vilket gav viss sikt ut över vattnet.
5. Ekbacken
Se länsstyrelsens förslag till skötselplan. I östra delen flera odlingsrösen.
Västra delen gallrades 2004/05, dock inte längs stranden.
Vid röjningen 2011 bortforslades en mängd träd (döda, halvdöda, fällen etc) i området närmast vattnet, vilket gör att man kan komma nära vattnet. Spåren efter

skogsmaskinerna kan ev nyttjas för en stig längs stranden. När de stora träden försvunnit har det blivit en viss genomsikt från Ö Märsövägen mot vattnet (se länsstyrelsens förslag).

Träd: Al, ek, gran, tall, björk, rönn, asp, enstaka lönn, sälg, enstaka körsbärsträd, äppelträd.

Buskar: En, slån, hassel, brakved, xxxx

På den södervända slänten längs Ö Märsövägen kommer de första vårblommorna, violer, blåsippor, vitsippor och gullvivor. Senare finns smörblom, brudbröd, jungfrulin (ett fåtal), kråkvicker, rödklöver, käringtand och olika fibblor.

Områdena 3, 4 och 5 var inhägnade och betades av får fram till 19?? Det är troligt att det går att få fram en mera artrik flora både på strandängen och i eckbacken.

6. Vassviken.

Ett brett vassbälte sträcker sig från Märsöudd och österut till dansbanebryggan. Sjöfågel.

7. Dansbanan

Föreningens festplats. Även plats för sjösättning av båtar. Gräs- och grusytor. Enstaka träd – alar och björkar. Örter i strandkanten

8. Norra strandområdet, från dansbanan österut längs Ö Märsövägen

Gles blandskog med ek, björk, tall och enstaka granar. Blåbärsris, smultron. Ett flertal siktgator mot sjön. Delvis brant. Berg i dagen i östra delen med fina klippor (kallas Norrängsbergen på den historiska kartan).

En båtlänning nära Lakevägens brygga. (RAÄ nr Enköpings-Näs 179)

9. Skogsmarken öster om Braxvägen och badet (ev är hasselskogen ett eget område).

Kraftiga tallar, hållmarker i den höglänta delen. Stort område med hassel österut.

Fint och lättgånget område med mycket sten längs stranden från länsgränsen till badet.

10. Braxenbadet.

Stort kallt, gräsbevuxet område i slutningen mot badet.

11. Södra strandområdet, från Braxenbadet till Gäddvägens brygga.

Delvis brant. Tätare blandskog omväxlande men mycket gles lövskog (björk). En smal stig följer den gamla ledningsgatan. Grävlingsgryt. Bäver.

Mycket sten i olika storlekar och kvaliteter.

12. Gravfältet samt skogen mellan Abborrvägen och Gäddvägen.

Enligt beskrivning i fornminnesregistret (RAÄ-nr Enköpings-Näs 64:1) innehåller gravfältet ca 40 fornlämningar (1 hög, 1 röse, 37 stensättningar, 1 husgrund).

Gravfältet omges av ett 600 m långt stensträngssystem (RAÄ-nr Enköpings-Näs 68:1).

Stensträngen är f n märkt med röda band. Skötsel av fornlämningar enligt särskilda bestämmelser, kontaktperson museichefen i Enköping.

Många körsbärsträd i slutningen mot pumphuset, även äppelträd. En hel del örter längs körvägen vid pumphuset, bl a x-smultron och backnejlikor.

13. Abborrbadet

Alskog längs stranden, badplats samt pumphus och brygga för Abborrvägens sjövattenförening (som tidigare även utgjorde intag för föreningens sjövattnet).

I strandkanten frossört, fackelblomster, gul svärdsilja

14. Skogsmarken sö om Abborrvägen.

Lärk, gran, tall, ek, björk

15. Västra delen

Igenväxande odlingsmark. (Rostig taggtråd) Flera rösen och stenvägar av oklart ursprung. Rester av små åkertegar. Ett flertal gamla äppelträd. Några lönnar. Stora

slånbuskage. Enstaka ek, tall och granar

Efter slätter av vägrenen Ö Märsövägen kommer fler örter – vitsippport, klint, smörblommor, johannesört, baldersbrå, mynta.

16. Åkermarken (4 separata enheter)

Utarrenderad.

17. Allmänningsmarken mellan bebyggelse/vägslingor. (Varje slinga ett skötselområde?)

18. Skansarna - Två små öar utanför Braxbadet. Bergiga. Bäver.

Pilskär – Liten ö utanför norra stranden.

3 Upplevelsemöjligheter

Inom vårt område finns många platser som är värda att besöka såsom badplats, boulebana, strövstigar mm.

Naturstigar

Det finns mer eller mindre lättillgängliga och lättgångna stigar på allmänningen – t ex i Ekbacken, bitvis längs norra stranden, längs länsgränsen i öster och fram till Braxbadet samt vidare till Gäddvägens södra brygga. Det finns också stig över gravfältet samt en körväg från Gäddvägen till Abborrbadet.

De stigar som finns är inte anpassade för dem som går med barnvagn eller har svårt att gå. I dessa fall hänvisar vi till våra vägar – promenaden längs Ö Märsövägen är vacker och omväxlande.

Det skulle vara möjligt att skapa en så gott som sammanhängande stig runt hela området. Skogsavverkningen och gallringen 2011/12 har lämnat spår, som kan vara till hjälp. Nya avsnitt kan anläggas, som binder ihop befintliga stigar.

Skidspår

Vintertid och vid god snötillgång prepareras ett skidspår i områdets västra del

Grillplatser

Braxbadet - en grilltunna i plåt modell större samt en cementtrumma.

Dansbanan - en cementtrumma avsedd för grillning.

Gäddvägens sö brygga - en flitigt använd grillplats, som föreslås flyttas något västerut för att ligga mer öppet.

Vid all grillning gäller att vara försiktig så att inga bränder uppstår och att ha släckningsmöjligheter tillgängliga. Kolla eldningsförbud! De som grillar svarar även för att städa efter sig och inte lämna några matrester kvar.

Rastplatser

Det finns bord med sittbänkar på gravfältet, vid dansbanan, på de båda badplatserna samt på Norrängsbergen vid slutet av Ö Märsövägen.

Badplatser

I områdets östra del finns vår badplats, **Braxbadet**, med flotte, lekredskap och en större gräsyta. En stig leder ned till badet från parkeringen intill Braxvägen. Vid stranden söder om Abborrvägen finns ett mindre bad, **Abborrbadet**, med sandstrand men utan lekredskap.

Abborrbadet är inte tillgängligt med bil utan nås till fots eller per cykel. Det är också möjligt att bada vid våra **båtbryggor** som är försedda med räddningsstegar.

Det är viktigt att tänka på att baden inte har några vakter. Viss tillsyn av baden sker men det är allas ansvar att städa efter sig och hålla snyggt på platsen.

Camping

Camping inom badområdena samt på parkeringsplatserna är inte tillåten.

Boulebana

Föreningens boulebana ligger utmed Ö Märsövägen, mellan de båda Idvägskorsningarna.

Sevärda platser och landskapselement

Gravfältet vid Gäddvägen där det finns flera rösen och ett stort antal gravar. Gravfältet omges av en stensträng. Vid infarten från Gäddvägen finns en informationsskylt.

”Gammelskogen” i öster, där det finns stora gamla träd. Nås lättast från Braxbadets parkering. Nere i dalen längs stigen finns lövskog med mycket hassel.

- Utsiktsplats vid Östra Märsövägens slut ner mot norra stranden.

- Längs norra stranden finns många fina rastplatser lämpliga för en fikastund. Till exempel en häll vid slutet av Märsövägen.

- Öarna Pilskär och Skansarna där det finns spår av bäver. Visa hänsyn för fågellivet på öarna!

*- Lämnningar från tidigare bosättningar, verksamhet och bebyggelse på vårt område. Här finns rester av stenmurar, röjningsrösen, fruktodling, båtlänning mm. På Riksantikvarieämbetets hemsida under avsnittet **Fornsök** kan man hitta information om en del av dessa lämningar.*

4 Skötselåtgärder

I följande tabell redovisas styrelsens förslag till åtgärder för varje område samt prioritering av insatser.

Omr	Beskrivning	Prioritet
1-3	<u>Skog, åkerholme, alsumpskog</u> Fri utveckling. Ev punktinsatser för att röja slyuppslag.	Låg
4	<u>Strandäng</u> Fri utveckling leder till total igenväxning av strandängen. Resurskrävande insats om strandängen ska restaureras. Igenväxningen kan hållas tillbaka om slånärsbuskagen reduceras. Länsstyrelsen: ”Strandängen med vass är mycket intressant. Kanske inte som fårbeta men som fågelokal. Helst skulle vassen slås och en slät, öppen strandslätteräng återskapas.”	Mellan
5	<u>Eckbacken</u> <u>Strövstigen</u> – påbörjad slyröjning fortsätter och kompletteras med slätter med hjälp av slätterbalk (möjligt om något år) <u>Slänten</u> mot Östra Märsövägen nära anslagstavlan har barjordsområden efter tidigare virkesupplag – besått med frön från fjärilsväxter och torrbacksväxter 2013-09-01 som ett försök att öka florán och locka insekter.	Hög

	<p><u>Allmänt</u> – fortsätta gallring/röjning i de områden som inte kunde nås med skogsmaskinerna.</p> <p><u>Ekarna</u> – de stora ekarna behöver mer utrymme.</p> <p>Länsstyrelsen: ”Det viktiga är att stammarna blir solbelysta, eftersom detta gynnar de insekter och svampar som trivs där. Som riktmått brukar anges att det ska vara fritt från träd och buskar minst fem meter utanför kronan. Självfallet får man göra en anpassning till hur trädet står och hur landskapet ser ut.”</p>	
6	<p><u>Vassviken</u> Fri utveckling</p>	Låg
7	<p><u>Dansbanan</u> Dansbaneområdet sköts av medlemmarna på städdagar samt i samband med midsommarfesten.</p>	Hög
8	<p><u>Norra Strandområdet</u> Röjs på städdagar. Strövstig längs stranden anläggs.</p>	Mellan
9	<p><u>Skogsområdet öster om Braxvägen</u> Strövstigen genom hasselskogen förbättras – upprensning av röjningsrester efter avverkningen samt ytterligare röjning. I övrigt fri utveckling.</p>	Mellan
10	<p><u>Braxbadet</u> Badplatsen sköts av särskilt utsedda funktionärer.</p>	Hög
11	<p><u>Södra strandområdet</u> (Braxbadet-Gäddvägen sö brygga Delvis välrojt av medlemmarna (de intillboende). Stigen mellan Braxenbadet och Gäddvägens brygga förbättras.</p>	Hög
12	<p><u>Gravfältet</u> Gravfältet växer igen. Det har varit svårt att engagera medlemmarna och svårt att etablera ett hållbart samarbete med kommunen, som har tillsynsansvaret.</p>	Hög
13	<p><u>Abborrbadet</u> Badplatsen sköts av Abborrvägen. Upprustningsbehov (borttagning av vass, ev ny duk och sand).</p>	Hög
14	<p><u>Skogsområde söder om Abborrvägen</u> Röjs av intillboende medlemmar.</p>	Mellan
15	<p><u>Västra delen</u> Alt 1 – fri utveckling. Röjning för skidspår (påbörjat) Alt 2 – röja fram landskapselementen</p>	Låg
16	<p>Åkermarken är utarrenderad- Ev röjning av inväxning av slån etc.</p>	0
17	<p><u>Allmänningar i slingorna</u> Sköts på städdagar efter närboendes behov.</p>	Mellan
18	<p><u>Skansarna och Pilskär</u> Fri utveckling</p>	0

5 Resurser och genomförande

De resurser som är tillgängliga för skötseln är framförallt våra medlemmar. Vanligtvis förväntas de ta med egna verktyg i form av sågar, krattor mm som krävs för uppgiften. Dessutom har föreningen ett antal röjsågar till förfogande.

Det kan bli aktuellt att köpa tjänster för speciella insatser såsom fällning av träd eller annat arbete med maskiner. Det är också möjligt att hyra maskinell utrustning såsom t ex skylift. När föreningen förväntas betala för tjänster eller hyra för utrustning, måste godkännande inhämtas hos styrelsen i förväg.

Den skötsel som främst är aktuell är röjning av sly och markstädning. Det kan även vara aktuellt att gallra träd och att genomföra avverkning. Röjning av sly kan ske utan kontakt med styrelsen. Man bör dock tänka på att låta träd komma upp för att så småningom ersätta avverkade träd, så att vi på sikt får ett olikåldrigt trädbestånd. Avverkning av träd skall godkännas av styrelsen enligt de regler som är nedskrivna i ”Att bo på Märsön”.

Röjningsrester som uppstår i samband med skötseln ska hanteras så att de inte blir störande. Lämpligt är att elda upp det under den tid som vi får elda eller att lägga det för förmultning på platser där de inte stör. Medlemmarna erbjuds att ta hand om ved som kan användas för uppvärmning om inte annat har bestämts.

6 Ansvarsfördelning

Föreningen har redan en organisation med kontaktområden och kontaktpersoner, som anordnar städdagar, där alla tomtägare deltar. Detta bör fortsätta som tidigare.

För att utföra de riktade och ibland mera omfattande insatser, som kan krävas på de olika skötselområden som anges i tabellen ovan (avsnitt 4), behöver dessutom särskilda arbetsgrupper ordnas, t ex i form av arbetslag eller att grupper av intresserade medlemmar tar ansvar för ett visst område.

7 Miljöhänsyn och biologisk mångfald

Det övergripande syftet enligt våra stadgar ”att särskilt främja åtgärder till skydd för områdets natur” skall genomsyra allt arbete på vår allmänningsmark. Det innebär bl a att vi ska lämna skydd åt djur och växter och inte i onödan ta bort bärande träd och buskar. T ex är den tidigblommande sälgen viktig för många insekter. Död ved uppskattas av insekter och svampar. *Eldningen ???*

8 Beslut

Skötselplanen antas av föreningens årsmöte.

Bilagor:

Karta

Planering – Områden med hög prioritet